

SIMÉN DOMOKOS EMLÉKÉRE.

PÉTERFI PÉNES.

Simén Domokos, a kolozsvári unitárius főtanodában a bölcsészet és bibliamagyarázat rendes tanára, egyházi főjegyző, író és tudós, sept. 9-én történt halálát fájdalomérzettel vette tudomásul a hazai sajtó. Méltán. Benne a legmunkásabb életek egyikének fátyla aludt ki. Folyóiratunk részéről, melynek ő több éven keresztül volt érdemes szerkesztője, különösen megérdemli, hogy a vesztesség feletti mély fájdalomnak kifejezést adjunk és élte nevezetesebb mozzanatairól és munkáiról az alkalomhoz képest, ha röviden is, megemlékezzünk.

Legyenek e sorok érdemes férfiú emlékül tőlem neked szentelve! ki e lap ügyében utóbbi időben veled együtt munkálni magát szerencsésnek érezte.

Simén D. az ős székely primori Simén család ivadéka született Udvarhelyszéken Tarcsafalván 1836-ban, hol pár hóval előtte elköltözött atyja pap volt. Elemi és algymnasiumi tanulmányait Székely-Kereszturon, ez anyyi nagy unitárius ember előiskolájában végezte. 1854-ben Kolozsvárra lépett át, hol a gymnasiumi felsőbb osztályokat és a theológiát végezve a számtan és görög nyelv köztanítója lett, mely hivatalos elfoglaltatás mellett idejét nyelvészeti, történelmi, theologiai, rajzi, zenei és műfaragászati tanulmányoknak szentelte. A sokoldalú képzettségnek, mely őt annyira jellemzé, ekkor veté meg első alapjait. Papságra készülvén, a theologiai tudományokkal különös előszeretettel foglalkozott, de határozott irányt ezekben csak akkor nyert, midőn 1860-ban Londonba a Manchester New College-be küldetett, a hol neki alkalmá nyílt a hirneves bölcsész-theologus Martineau Jakabot és a jeles történész és exegeta Tayler Jánost hallgatni. Reá a nagyobb befolyást Tayler keresztényi szeretettel és türelmessel párosult kritikai előadásai gyakorolták. Martineau tárgyait szintén tanulmányozta, de egész lélekkel a Tayler tárgyainak s különösen az exegesisnek és az exegesis segédtudományainak feküdt neki. Az exegesis hallgattá visszatértében a heidelbergi egyetemen is dr. Hitzigtől az 1861¹/₂-ki nyári semesterben. S midőn 1862 nyarán visszatért, már szép szakmiveltséggel rendelkezett és tisztán állott szeméj előtt a tér, a melyen működendő vala. A körülmények azonban ugy hozták, hogy ő óhajtott működési mezejére — egy évig

állomás nélkül levén, s 1863—66-ig a székely-kereszturi iskola vezetésével bizatván meg, mely intézetet azon rövid három év alatt egészen újjáalakította — csak 1866-ba juthatott, midőn az egyházi főtanács a philosophia és a magyarító theologia tanszékébe helyezte át Kolozsvárra, egyszersmind a negyed papság terheit is vállalai-ra tevén.

Itt kezdődik Simén tulajdonképi irodalmi munkássága. Egy theologiai, történelmi, bölcsészeti gazdag könyvtárral háta megett, melyet folytonosan szaporitva első rangu magán könyvtárrá emelt és az unitárius irodalmi termékek e hazában mondhatni páratlan gyűjteményével keze alatt, melyet nagy fáradság és tetemes pénz árán szerzett össze, Simén ekkor kezdette írni alapos tanulmányait és közrebocsátani részint a „Keresztény Magvető“-ben, részint pedig Ballagi nagybecsű „Prot. egyházi és isk. lapja“-ban. Bibliái tanulmányaival már 1870—71-ben magára vonta a protestans irodalom barátainak figyelmét. 1872-ben közreadott „A szent háromság eredetének és kifejlődésének története, egy bevezető értekezéssel az orthodoxiáról“ című művével pedig a protestans irodalom első rangu írói közt vívott ki magának helyet. 1875-ben megjelent „Evangeliumi csodái“ csak emelték tudományos irodalmi tekintélyét. Kisebbséget értékes munkáit és cikkeit mind felsorolni [kivül esik e sorok célján. Még csak annak felemlítésére szorítkozunk, hogy a bibliába bevezető és a bibliamagyarító kéziratban maradt tankönyvei, a mint azok előtt, kik szerencsések voltak az ő előadásait hallgatni, ismeretes, kiváló becsűvel bírnak és megjelenésük kétségtelesen nagyban nevelte volna a tiszteletet iránta.

Simént mint író, mint azt már Dr. Ballagi „Evangeliumi csodák“ című műve megjelenésekor ismertető cikkében nyilvánította volt (Prot. Egyh. és isk. Lap. 1875. 39. sz.)“ ritka tünemény hazai tudományos irodalmunk mezején, nemcsak férfias nyíltságánál fogva, melylyel a vallás ne — nyulj hozzám természetü kérdéseit szőnyegre hozza, hanem különösen azon tiszta derű miatt, mely minden előadásán előnik és azt eszközli, hogy műveit élvezettel olvassa még az is, ki nézeteiben nem teljesen osztozik. Már mindjárt az a nyugott hang, melyen gondolatait ejteni szokta, jótékonyan hat az olvasóra, mert arról biztosítja, hogy oly íróval van dolga, ki nem a maga, hanem az igazság diadalát keresi“. És ő csakugyan azt kereste. Egész életét vallási igazságok tisztázására fordította hámulatos szorgalommal és ritka lelkiismeretességgel. Ő unitárius volt és összes irodalmi működésének célja az unitárius

álláspont kimutatására irányult. „Szent háromság történet“-ét és „Csodáit“ és sok más művét mind csak e célból írta és hozta eszközül. S e cél elérésére gyűjtötte utóbbi éveiben az anyagot és készült megírni az „Unitárius eszmék“ történetét az első keresztény évszázdtól le a jelenkorig. Egy művéni sem csüngött ő nagyobb lelkesedéssel, egyre sem gyűjtött oly fáradhatatlanul, mint ezen tervezett munkájára. Elöttem áll most is a képe, a mint nekem ezen művéből egy-egy gyönyörű részletet bizalmasan felolvastva, betegségtől halvány arca kigyult és szép idomzatu magas homlokán az ihlet derüjével, önbizalommal mondá: „a legnagyobb és legszebb művem ez lesz“. Őt apostoli szellem lengette át és ha nem is birt szónoki tehetséggel, az unitarismusnak ő korunkban kiváló irodalmi apostola volt, ezt bátran elmondhatjuk. Nála az unitarismus nevének emelésére sorainkban aligha valaki tett többet. Unitarismusáért meglehet hogy vannak, kik őt felekezetiességgel vádolják. De unitarismus a oly felekezetiesség volt, mely ma már a vallásos mivelt világban, habár más név alatt is, kezd egyetemessé lenni. Innen magyarázható meg az a népszerűség, melylyel ő más felekezetek szabad gondolkozói előtt is birt.

Unitárius, szabadgondolkozó, de egyszersmind igaz vallásos szellemeért szerették, rajongták körül tanítványai is. E sorok írója, ki csak hálával gondolhat arra, hogy az ő tanítványa volt, élénken emlékezik vissza, mennyire reá tudta nyomni ő unitárius, józan felvilágosult vallásos szellemének bélyegét mindenre, a mit tanított. Ő tanítványainak nem csak tanítója, hanem példaadója is volt azon szellemre nézve, melynek őket áthatni kell. Az utóbbi időben köztem és közte pár tárgyra nézve véleménykülönbség fejlett volt ki, de ez csak növelte szelleme és magatartása iránti tiszteletet, mert az azon határozott nézetek daczára, melyeket ő vallott, türelmes vala.

Siménnek Channing átfordítása körül szerzett érdemeit és munkáit részletesebben méltányolni és élte külső körülményeiről s társadalmi egyéniségéről részletesebben szólni, mint e rövid cikkben tehetém, folyóiratunknak még lesz alkalma. Soraim által csak a körülményekhez képest óhajtottam kedves emlékü szerkesztőtársam iránt a tisztelet adóját leróni, mely hogy annál méltóbb legyen, itt közöljük Udvarhelyszéken Kadácsban, édes anyjának lakhelyén történt imponans temetésénél a képv. tanács és a tanári kar küldöttei: Derzsi József kolozsvári pap és tanár és Nagy Lajos kolozsdobokai esperes és tanár által tartott gyászimát és beszédet.